

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

COLECȚIA COORDONATĂ DE
Mădălena Mărculescu

Péter Gárdos

Febră în zori

Traducere din maghiară
de Andrei Dosa

3
TREI

Respect pentru oameni și cărți

Unu

Tata a ajuns cu vaporul în Suedia într-o zi de vară în care stătea să plouă.

Războiul luase sfârșit abia de trei săptămâni.

Bătea un vânt mâniaș din nord, vasul se împletea printre valuri de doi-trei metri pe Marea Baltică în direcția Stockholm. Tata fusese repartizat pe puntea de jos. Oamenii stăteau întinși pe saci cu paie și, apucându-și cu disperare paturile, încercau să se țină de ceva în groaznicul balans.

Nu trecuse nici o oră de la plecare, când tatei i s-a făcut rău. La început a expectorat o spumă însângărată și s-a întors pe o parte, dar apoi a început să horcăie atât de zgomotos, încât agonia lui aproape că reușea să domine plesnetele valurilor care se loveau de carena vasului. Deoarece tata făcea de la bun început parte dintre cei grav bolnavi, fusese așezat în primul rând, în imediata apropiere a chepengului. Trupul lui de pasăre a fost apucat atunci de doi marinari care l-au dus în cabina alăturată.

Medicul n-a ezitat. Nu avea timp să-și bată capul cu tranchilizante. A înfipt ditamai acul în cutia toracică a tatălui meu, între două coaste. A fost noroc orb faptul

că acul a ajuns în locul potrivit. În timp ce doctorul îndepărta jumătate de litru de lichid dintre pleurile tatălui meu, au primit dispozitivul de extragere. Acul seringii a fost înlocuit cu un tub de plastic și, cu ajutorul pompei manuale, a drenat rapid din torace încă vreun litru și jumătate de substanță.

Tata se simțea mai bine.

Căpitanul, care fusese înștiințat în legătură cu acțiunea de salvare soldată cu succes, a arătat o bunăvoință deosebită față de marele bolnav. A ordonat să fie învelit într-o pătură groasă și să fie instalat pe punte. Deasupra apei de culoarea granitului se strângeau nori umflați. Căpitanul stătea, în uniformă-i fără cusur, lângă șezlongul tatălui meu.

— Domnul vorbește germana?

Tata a dat din cap.

— Vă felicit că ați scăpat.

Într-un moment mai prielnic, între ei ar fi putut să înceapă un discurs edificator. Dar tata nu era într-o stare care să-i permită să poarte o discuție ca între doi domni, așadar nu putea decât să-și semnaleze intenția de colaborare.

— Trăiesc.

Căpitanul l-a privit cu atenție pe tata. Pielea cenușie i se lipise de craniu, pupila devenise mai mare din pricina distorsiunii provocate de ochelari, iar gura îi era o gaură masivă, întunecată. Pe atunci, tata practic nu mai avea niciun dinte. Nu știu cu exactitate ce i se întâmplase. Poate că trei gealați bine făcuți îl bătuseră, pe el, un tip subțire, până îl făcuseră chiseliță în adăpostul antiaerian. Poate că din tavan atârname un singur bec, fără abajur. Poate că unul dintre zdrahonii dezbrăcați până la brâu

apucase un fier de călcat și îl izbise de mai multe ori în față pe prizonierul cu pieptul surpat, pe tatăl meu. Potrivit variantei oficiale, laconică, cea mai mare parte a dinților îi fuseseră scoși în închisoarea de pe bulevardul Margit în 1944.

Dar acum trăia, respira, e adevărat că puțin șuierat, iar plămânii lui prelucrau cu hărnicie aerul curat și sărat al mării.

Căpitanul s-a uitat prin binoclu.

— O să ancorăm cinci minute în Malmö.

Pe tatăl meu nu-l privea deloc asta. În afară de el, vasul mai transporta două sute douăzeci și patru de oameni bolnavi aflați într-o stare deosebit de gravă din Lübeck în Stockholm. Câțiva dintre ei s-ar fi bucurat chiar și dacă ar fi primit din partea căpitanului doar asigurarea că vor ajunge la destinație. Pentru acești oameni, ocolul de câteva minute la Malmö nu însemna nimic. În schimb, căpitanul, ca și cum ar fi prezentat un raport în fața unei autorități mai înalte, a continuat:

— Am primit instrucțiuni prin radio. Această oprire nu figura în planul meu de călătorie.

A sunat sirena vaporului. Dincolo de aburi au început să se distingă docurile portului din Malmö. Deasupra capului tatălui meu se rotea un stol de pescăruși.

Au ancorat în capătul cheiului. Doi marinari au coborât pe uscat și au pornit în fugă de-a lungul digului spre port. Duceau un coș cu mânere, din cele în care, potrivit amintirilor tatălui meu, spălătorese posomorâte cărau în pod rufe murdare.

În capătul cheiului era o barieră, în spatele căreia așteptau femeile cu biciclete. Trebuie să fi fost vreo cincizeci. O adunare tăcută, nemișcată. Multe dintre ele,

purtând basmale negre, țineau strâns ghidonul bicicletelor. Corbi așteptând pe creanga unui copac.

Cei doi marinari au ajuns la barieră. Tata a observat abia atunci că de pe ghidonul bicicletelor atârnav pachetele în coșuri. Căpitanul l-a luat de umăr pe tatăl meu.

— Acțiunea unui rabin înflăcărat. A dat anunț în ziarele de dimineață. A spus că veți sosi cu acest vas. A reușit să obțină până și aprobarea pentru ancorare.

Femeile au azvârlit în câteva clipe pachetele în coșul cu mânere. Una dintre ele, care stătea ceva mai în spate, a dat drumul ghidonului și bicicleta s-a răsturnat. Tata a auzit de pe vas zgomotul metalic, când bicicleta s-a izbit de pietrele cubice de bazalt, lucru care, de la o asemenea distanță, părea pur și simplu imposibil. Totuși, mai târziu a rememorat adesea scena și niciodată nu omitea izbitura.

Apoi, după ce au strâns toate pachetele, marinarii au parcurs drumul de întoarcere până la vas în același fel, în fugă. În capul tatălui meu s-a impregnat imaginea: un chei neverosimil de pustiu, marinarii cărând coșul cu mânere, iar în spate, drept încheiere, o armată de femei cu biciclete, stând nemișcate.

În micile pachete erau prăjituri, pe care femeile suedeze anonime le făcuseră cu ocazia sosirii acestor oameni în Suedia. Tata rotea în gura lui lipsită de dinți prăjitura sfărâmicioasă și moale. Simțea gust de vanilie și zmeură.

— Suedia vă salută.

Ceva de felul ăsta a mormăit căpitanul în timp ce pleca. Se ducea să dea ordine, iar vasul se îndepărta deja de mal.

Tata molfăia prăjitura. Pe cer, printre nori a trecut un biplan, a descris două cercuri deasupra lor, în semn

de onoare. Tata a început încet să simtă că într-adevăr trăiește.

*

Pe 7 iulie 1945, era spitalizat deja în salonul cu șaisprezece paturi al spitalului din micul sat Lärbro, aparținând regiunii Gotland și, cu spatele rezemat de pernă, scria o scrisoare. Lumina soarelui se revărsa în raze de aur prin ferestre. Printre paturi se agitau asistente cu bluze scrobite și bonete albe, în fuste de pânză ce atingeau pământul.

Scrisul tatălui meu era superb: litere frumoase, bucle elegante, spații de scurtă respirație între cuvinte. După ce a încheiat scrisoarea, a făcut rost de plic, l-a lipit și a sprijinit scrisoarea sigilată de o carafă cu apă aflată pe noptieră. Două ore mai târziu, plicul a fost preluat de o asistentă pe nume Katrin și expediat împreună cu scrisorile celorlalți bolnavi.

Pe atunci, tata avea voie să se ridice din pat doar din când în când. În schimb, la unsprezece zile de la evenimentul de mai sus, avea deja voie să iasă pe coridorul spitalului din Lärbro. A făcut rost de undeva de un caiet subțirel, pe ale cărui foi cu pătrățele putea, după-amiaza târziu, să transcrie numele. Pentru că înainte de prânz primise și el o scrisoare, direct de la Oficiul de Evidență a Refugiaților din Suedia. În scrisoare erau adresele și numele a o sută șaptesprezece femei. Tata se afla în posesia a o sută șaptesprezece adrese poștale aparținând unor tinere femei. Fete și femei pe care încercau să le readucă la viață în diferite spitale improvizate pe cuprinsul întregii Suedii.

Trecuseră deja câteva zile de la dramatica veste.

*

Tata a încercat să rămână nemișcat după ce s-a lipit de peretele interior al aparatului röntgen. Lindholm îi striga din cealaltă încăpere. Medicul-șef era un tip de doi metri, cu picioarele până la gât, și vorbea o maghiară amuzantă. Aproape că nu făcea diferența dintre vocalele lungi, o pronunța pe fiecare de parcă, în timp ce vorbea, ar fi suflat într-un balon. Medicul-șef conducea de doisprezece ani spitalul din Lärbro, iar faptul că stâlcea cu atâta ingeniozitate limba maghiară i se datora soției lui. Márta, această femeie uimitor de mică — tata estima că sub nicio formă nu avea mai mult de un metru patruzeci —, lucra tot în Lärbro, ca asistentă.

— Țineți aerul înăuntru! Nu vă zbateți!

Un păcănit, un vuet — imaginea röntgen era gata. Tata putea să-și relaxeze umerii.

Lindholm era deja lângă el. Se uita cu compasiune, nu la el, ci puțin deasupra capului său. Tata, cu pieptul lui descărnat, zăbovea lângă aparatul de röntgen ca unul care nu mai vrea să se îmbrace niciodată. Ochelarii lui fund-de-borcan se aburiseră un pic.

— Care ziceați că e ocupația dumneavoastră, Miklós?

— Am fost gazetar. Și poet.

— A! Inginer al sufletului. Frumos.

Tata s-a lăsat de pe un picior pe altul.

Îi era frig.

— Păi, îmbrăcați-vă, ce stați?

Tata s-a îndreptat, târându-și picioarele, spre colțul încăperii și și-a pus bluza de pijama.

— E de rău?

Lindholm nu-l privea nici acum. A pornit înspre cabinetul lui, i-a făcut semn lui tata să-l urmeze și a mormăit în barbă ca pe ceva neimportant.

— Este.

Cabinetul medicului avea vedere spre grădină. În acele seri calde din mijlocul verii, insula Gotland strălucua în lumina de culoarea alamei, care scălda peisajul într-un unghi de neînțeles. Maroniul adânc al mobilelor transmitea intimitate și siguranță.

Tata stătea în pijamale în fotoliul de piele. În fața lui, de cealaltă parte a biroului, trunchiul lui Lindholm se semețea într-o vestă. Scotocea adâncit în gânduri printre testele clinice. A aprins veioza cu abajur verde-marin, deși nu era nevoie.

— Câte kilograme aveți acum, Miklós?

— Patruzeci și șapte.

— Păi, vedeți? Treaba asta merge ca pe roate.

Cu această afirmație făcea referire la faptul că, datorită dietei drastice, reușise să amelioreze greutatea tatălui meu de la douăzeci și nouă la patruzeci și șapte de kilograme. Tata își descheia și încheia bluza pijamalei. Îi era prea mare, cădea de pe el.

— Ce temperatură ați avut în zori?

— Treizeci și opt cu doi.

Lindholm a aruncat pe masă radiografiile.

— Nu mă mai codesc. Așa se spune? Acum sunteți destul de puternic ca să priviți realitatea în față.

Tata zâmbea. În realitate, aproape toți dinții lui erau de viplă. Despre viplă se cuvine să se știe că este un aliaj medical, rezistent la acizi, urât și ieftin. A doua zi după ce tata a ajuns la Lärbro, a fost consultat de un medic

stomatolog. Acesta a făcut un mulaj, a dat ordine. L-a avertizat că i se va face o dantură temporară, care va fi mai mult practică decât estetică. Apoi, hop-țop, a instalat această fabrică de fier în gura tatălui meu. Zâmbetul tatălui meu putea fi oricum, dar în niciun caz unul inimos, dar, în ciuda acestui fapt, medicul-șef s-a forțat să îl privească.

— Voi fi obiectiv. Așa e mai ușor. Dumneavoastră mai aveți șase luni de trăit, Miklós.

Lindholm a luat o radiografie de pe masă și a ridicat-o spre cadrul ferestrei.

— Priviți. Aplecați-vă mai aproape.

Tata a sărit în picioare îndatoritor și s-a aplecat deasupra biroului.

Degetele fine ale lui Lindholm au străbătut ținuturile povărnite ale radiografiei.

— Aici, aici, aici și aici. Vedeți, Miklós? Toate astea sunt subțieri provocate de tifos. Dar petele astea le vedeți? Țsta este TBC. Stricăciuni permanente. Și, din păcate, ele nu sunt reversibile. Ele. E oribil să spui așa ceva. Ca să folosesc un termen colocvial, boala... vă halește plămânii. Se poate spune așa în maghiară, „halește“?

Priveau absorbiți radiografia.

Tata s-a lăsat un pic pe birou, nu se simțea în cea mai bună formă. Dar a dat din cap. A dat de înțeles astfel că domnul medic-șef a scos-o la capăt cu țesătura expresivă a limbii maghiare. „Halește“ era un cuvânt suficient de exact pentru a exprima, fără ajutorul jargonului medical, viitorul nu foarte îndepărtat.

Înainte de război, bunicul din partea tatălui avusese o librărie în Debrețin. Librăria era pitită în clădirea palatului episcopal, sub arcade, în centrul orașului, la câteva

minute de mers pe jos de piața centrală. Se numea curtea Gambrinus, iar prăvălia, tocmai din acest motiv, Librăria Gambrinus. Era compusă din trei încăperi înguste, înalte. Tatăl tatălui meu vindea acolo și articole de papetărie. Ba mai mult, puteai să împrumuți și cărți. În această prăvălie, cățărat în vârful unei scări înalte de lemn, tatăl meu citise, adolescent fiind, multă literatură universală — așa că mai mult ca sigur era în măsură să aprecieze formula-re poetică a lui Lindholm.

Medicul-șef a privit adânc în ochii tatălui meu.

— În punctul în care se află astăzi, știința medicinei spune că dumneavoastră nu puteți fi salvat. Vor fi și perioade mai bune. Mai proaste. Voi sta mereu lângă dumneavoastră. Dar n-aș vrea să vă amănesc. Șase luni. Șapte, maxim. Mi se strânge inima. Dar ăsta este adevărul.

Tata și-a îndreptat spatele. Încă mai zâmbea. S-a adâncit senin înapoi în fotoliu. Doctorul nu putea fi sigur că tata a înțeles diagnosticul, că l-a conștientizat.

Dar în acea perioadă pe tatăl meu îl preocupau chestiuni mai importante decât viața lui.